

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи FK1-M21vo
спеціальності 014 Середня освіта
(Фізична культура)

Калачевський Денис Анатолійович

Керівник: **Алексєєв О. О.**,
доктор педагогічних наук, доцент

Рецензент: **Юрчишин Ю. Ю.**,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ	7
1.1. Історико-педагогічний аналіз проблеми формування здоров'я школярів	7
1.2 Сутнісна характеристика поняття «культура здоров'я школяра»	19
1.3. Аналіз змісту й процесу підготовки студентів фізичного виховання у закладі вищої освіти щодо виконання сучасних завдань оздоровчої спрямованості.....	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	46
2.1 Методи дослідження.....	46
2.2 Організація дослідження.....	48
РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ	50
3.1. Обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів .	50
3.2. Аналіз результатів експериментальної перевірки педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів.....	57
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Актуальність теми. Система освіти має головне завдання – виховувати у людей відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до важливої соціальної цінності, а також сприяти формуванню високого рівня здоров'я серед дітей та учнівської молоді. Сучасна система освіти зустрічає виклики, пов'язані з погіршенням стану здоров'я учнів. Велика частина дітей, учнів і студентів мають проблеми зі здоров'ям, а більшість з них не мають достатньої фізичної підготовки. Кількість хронічних захворювань серед дітей зростає, а навіть онкологічні захворювання, інсульти та інфаркти відбуваються у віковій групі до 15 років. Погіршення здоров'я молоді впливає не лише на фізичний, але й на психічний та духовний рівні, що свідчить про недостатній розвиток культури здоров'я серед сучасних школярів [13].

Введення нового навчального предмета «Основи здоров'я» у навчальні плани загальноосвітніх шкіл було важливим кроком у формуванні культури здоров'я серед учнів. Однак зміни в змісті тематичних планів та введення нових предметів ставлять під загрозу готовність майбутніх вчителів фізичного виховання до формування культури здоров'я серед школярів. Аналіз навчальних планів і програм підготовки вчителів фізичного виховання свідчить про їхню недостатню відповідність пріоритетним завданням загальноосвітніх закладів.

Готовність та володіння вчителем своїм предметом впливають на якість освіти. Викладачам фізичного виховання ставиться важке завдання, яке вимагає від них належної підготовки, спеціальних знань, навичок та вмінь для ефективного викладання предметів «Основи здоров'я» та «Фізична культура». Ці предмети спрямовані на формування серед учнів високого рівня культури здоров'я.

Згідно з «Концепцією 12-річної середньої загальноосвітньої школи», важливо внести значні зміни у професійну підготовку майбутніх учителів

фізичного виховання, щоб вони були відповідні сучасним освітнім пріоритетам і завданням. Сучасний зміст підготовки вчителів фізичного виховання повинен надавати студентам знання, уміння та навички для формування, збереження й підтримки здоров'я в усіх його аспектах (духовному, психічному та фізичному) та розвитку культури здоров'я у школярів.

Наукова література вказує на різні підходи до покращення підготовки фахівців фізичного виховання. Деякі дослідники, такі як О. Демінський, С. Єрмаков, Ю. Желєзняк та інші, акцентують увагу на удосконаленні спортивно-педагогічної підготовки фахівців. Інші, наприклад Л. Волков, Ю. Шкрєбтій та інші, розглядають ступеневу систему підготовки фахівців фізичної культури. Вчені, такі як В. Куриш, Т. Ротерс, В. Ялович та інші, досліджують підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Теоретико-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів фізичного виховання розглядають Т. Круцевич, В. Платонов, Л. Сущенко, Б. Шиян та інші. Дослідники, такі як О. Ахвердова, В. Горащук, В. Кожанов, Г. Кривошеєва та інші, досліджують формування культури здоров'я у різних груп населення, включаючи школярів. Проте, до цього часу проблемі професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання з урахуванням формування в школярів високого рівня культури здоров'я не приділялося належної уваги [16].

Узагальнений аналіз наукових досліджень щодо підготовки фахівців з фізичного виховання розкриває деякі суперечності. Зокрема, існує розбіжність між соціальним замовленням на формування культури здоров'я громадян та недостатністю теоретико-методичної бази для забезпечення цього процесу. Також спостерігається відставання педагогічної практики школи від змісту та технологій професійної підготовки фахівців. Окрім того, існує розрив між вимогами до особистості фахівця, який має формувати культуру здоров'я учнів, і рівнем його професійної готовності.

Це означає, що традиційний підхід до підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, який використовує старі плани та методики, приводить

до загострення протиріч між змінами у системі загальної освіти, спрямованими на формування високої культури здоров'я учнів, і відсутністю відповідної професійної підготовки вчителів у цьому напрямку [18, с. 15-19].

Тому для сучасних вищих педагогічних навчальних закладів дуже важливим є питання підготовки вчителів фізичного виховання, які здатні відповідати передбачуваним тенденціям розвитку суспільства та його інституцій.

Отже, актуальність досліджуваної проблеми та її недостатня теоретична й практична розробленість визначили вибір теми «Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів».

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити історико-педагогічний аналіз процесу формування здоров'я школярів.

2. Визначити поняття «культура здоров'я школяра».

3. Здійснити аналіз змісту й процесу підготовки студентів фізичного виховання у закладі вищої освіти щодо виконання сучасних завдань оздоровчої спрямованості.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови, які забезпечують ефективність професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я учнів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано такі методи: загально-наукові (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення даних науково-методичної літератури, емпіричних даних

наукового дослідження та матеріалів експериментальних досліджень сучасних учених; емпіричні (опитування, бесіди); педагогічні: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, тестування рухових здібностей; математико-статистичні методи.

Практичне значення одержаних результатів. Це дослідження має практичне значення через впровадження нових елементів у підготовку майбутніх учителів фізичного виховання. Зокрема, спецкурс «Культура здоров'я» був розроблений і введений у навчальний процес, а також були розроблені оздоровчі технології для спортивно-педагогічних дисциплін. Дидактичні матеріали для використання інтерактивних методів навчання були створені, а зміст педагогічної практики майбутніх учителів фізичного виховання було оновлено згідно з сучасними вимогами шкільної освіти. Результати дослідження можуть бути використані в системі підготовки та післядипломній освіті фахівців фізичного виховання, а також на курсах підвищення кваліфікації і в дистанційному навчанні. Основні положення і висновки дослідження можуть бути використані для розробки науково обґрунтованих рекомендацій з підготовки майбутніх учителів фізичного виховання для викладання предмету «Основи здоров'я» у школах.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський 04-05 квітня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 71 сторінках, з яких 64 основного тексту. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку 66 використаних літературних джерел.

ВИСНОВКИ

Сьогодні в Україні відмічаються стійкі тенденції погіршення здоров'я населення, серед яких особливе місце займають діти, шкільна та студентська молодь. Особливо гостро погіршення здоров'я учнівської молоді спостерігається під час навчання в закладах освіти. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним постає питання набуття в сучасній школі оздоровчої спрямованості та підготовки майбутніх учителів, здатних виховувати здорову дитину.

Сучасні зміни структури змісту шкільної освіти, введення нового навчального предмета «Основи здоров'я» та впровадження освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» потребує оновлення та відповідної корекції змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання з урахуванням соціального запиту до формування здорової молоді людини, формування високого рівня культури здоров'я школярів.

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки:

1. У роботі наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів, що виявляється в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, які забезпечують ефективність цього процесу.

2. На основі аналізу філософської, культурологічної, історичної, педагогічної, валеологічної та медичної літератури можна стверджувати, що проблемі здоров'я людини приділяли значну увагу медики й філософи в усі часи людської цивілізації. Важливу роль у вихованні всебічно розвиненої та здорової дитини у своїй науковій та практичній діяльності приділяли видатні зарубіжні й вітчизняні педагоги: Я. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, К. Ушинський, П. Лесгафт, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Ідеї та практичний досвід названих вище педагогів, безумовно, заслуговують на пильну увагу сучасних фахівців у галузі

виховання здорового підростаючого покоління з метою творчого використання класичного надбання з питань здоров'я в навчальному процесі загальноосвітніх закладів. Порівняльно-історичний аналіз літературних джерел з філософії, медицини, валеології, педагогіки та ін. дозволив простежити з урахуванням розвитку науки зміну уявлень людством сутності поняття «здоров'я», а також узагальнити сучасні підходи щодо його розуміння. Сьогодні з урахуванням розвитку науки здоров'я слід розуміти як стан зовнішньої і внутрішньої рівноваги людини між самою собою та навколишнім світом на духовному, психічному й фізичному рівнях, а також здатність на високому рівні виконувати біологічні й соціальні функції. Вивчення сучасних літературних джерел переконує в тому, що в теперішній час спостерігається стійка тенденція до погіршення здоров'я школярів на духовному (утрата духовних орієнтирів, цінностей та ідеалів), психічному (нервово-психічні відхилення) та фізичному рівнях (низькі показники фізичного здоров'я). Це у свою чергу свідчить про низький рівень сформованості культури здоров'я школярів, що є результатом недостатнього впливу системи освіти взагалі, а зокрема фізичної культури та низького рівня готовності вчителів фізичного виховання щодо формування всебічно розвиненого й здорового молодого покоління.

3. Семантичний, культурологічний та педагогічний аналіз праць сучасних науковців стосовно формування культури здоров'я особистості дозволив дослідити генезис та запропонувати власне визначення поняття «культура здоров'я школяра», яке ми розуміємо як інтегроване утворення особистості, що виявляється в її мотиваційній, теоретичній і практичній підготовці до формування, збереження та зміцнення свого здоров'я у всіх його аспектах (духовному, психічному й фізичному) та розумінні здоров'я як цінності.

4. Професійна готовність майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів являє собою якісне утворення особистості студента, яке розкривається через синтез його технологічної,

духовної, психологічної та фізичної готовності щодо виховання здорової шкільної молоді.

5. Аналіз підготовленості учителів-практиків фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів свідчить про недостатню їхню підготовленість щодо виконання завдань сучасної школи у зазначеному напрямі, що у свою чергу підтверджує недосконалість професійної підготовки студентів у ЗВО стосовно виховання в майбутній професійній діяльності всебічно розвинених і здорових школярів.

6. Величезне значення в підготовці майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів займає впровадження в зміст спортивно-педагогічних дисциплін («Гімнастика з методикою викладання», «Легка атлетика з методикою викладання», «Плавання з методикою викладання» та ін.) оздоровчих технологій, що спрямовані на формування, збереження та зміцнення здоров'я в духовному, психічному й фізичному аспектах. Використання оздоровчого потенціалу спортивно-педагогічних дисциплін сприяє не тільки підвищенню рівня власної культури здоров'я майбутніх учителів, але й їх підготовці до застосування відповідних оздоровчих технологій у шкільній практиці.

На нашу думку, результати дослідження можуть бути використані при розробці навчального плану підготовки вчителів з предмета «Основи здоров'я», підготовці й розробці підручників, програм та методичного забезпечення викладання циклу професійно орієнтованих дисциплін, а також розробці змісту педагогічної практики відповідних фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Експериментальне впровадження технології модульної організації навчання у вищій школі на прикладі гуманітарних предметів. Проблеми вищої школи: наук.-метод. збірник. Київ : Вища шк., 2019. Вип. 79. С. 3-6.
2. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я: Пер. з рос. Київ : Здоров'я, 2018. 168 с.
3. Андреева О. В. Програмування фізкультурно-оздоровчих занять дівчат 12-13 років: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. Київ , 2020. 20 с.
4. Антонюк Р. І. Система цінностей у суспільстві як фундаментальний рівень соціальної регуляції. Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. 2016. № 1 (69). С. 16-24.
5. Апанасенко Г. Л., Попова Л. О. Медична валеологія (вибрані лекції). Київ : Здоров'я, 2020. 248 с.
6. Афонін В., Сениця А. Теорія і практика професійної підготовки студентів інститутів фізичного виховання (ІФК) як педагогічна проблема. Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 8: У 4 т. Львів : НВФ «Українські технології», 2016. Т. 4. С. 7-10.
7. Бабич В. І. Культура здоров'я як складова частина професійної підготовки майбутніх вчителів освітньої галузі «Фізична культура і здоров'я». Педагогіка, психологія та медико-психологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць за ред. Єрмакова С. С. Харків – Донецьк: ХДАМД (ХХІІІ), 2018. № 1. С. 134-139.
8. Бажановська О. В. Роль загальнолюдських цінностей у процесі формування громадянина демократичної держави. Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. 2017. № 7 (63). С. 9-14.

9. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13. 00.04. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2018. 32 с.
10. Бойченко Т. Є. Основи здоров'я. Календарно-тематичний план уроків для 5 класів. Основи здоров'я та фізична культура. 2019. № 11. С. 4-6.
11. Булич Е. Г., Мурахов І. В. Валеологія. Теоретичні основи валеології: Навч. посібник. Київ : ІЗМН, 2017. 224 с.
12. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Вид. центр «Академія», 2016. 576 с.
13. Гаміна Т. С. Ціннісний аспект культури. Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. 2018. № 1 (69). С. 90-94.
14. Глухов В. Л. Фізкультура у формуванні здорового способу життя. Київ : Здоров'я, 2016. 72 с.
15. Гончаренко М. С., Васильєва Л. В., Коновалова О. О. Духовність молодого покоління України та формування культури здоров'я. Матеріали конф. з міжнар. участю. Валеологія: перші досягнення та перспективи. Київ, 2015. С. 17.
16. Гончаренко М. С., Кириленко С. В. Валеологічний аспект гуманітаризації. Формування, збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління як обов'язків компонент системи національної освіти. Київ, 2018. С. 60-65.
17. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : «Либідь», 2016. 376 с.
18. Горащук В. П. Валеологія: Підручник для 10-11-х класів середньої загальноосвітньої шк. Київ : Генеза, 2018. 144 с.
19. Горащук В. П. Організація навчально-виховного процесу з валеології в загальноосвітній середній школі. Луганськ: Альма-матер, 2017. 111 с.

20. Горащук В. П. Теоретичні та методичні засади формування культури здоров'я школярів: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Харків, 2017. 414 с.

21. Горащук В. П., Харченко Л. П., Макаров В. І. Педагогічна практика студентів спеціальності «Фізичне виховання і валеологія»: Навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів. Луганськ: Альма-матер, 2015. 203 с.

22. Горяна Л. Г. Навчальний план та програма «Педагогічні умови організації навчального процесу», «Основи здоров'я» для курсів підвищення кваліфікації вчителів основ здоров'я. Основи здоров'я та фізична культура. 2015. № 1. С. 13-15.

23. Грейда Н. Б. Засоби фізкультурно-оздоровчої роботи в школі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. Під. ред. С. С. Єрмакова. Харків: ХХІІІ, 2020. № 16 С. 23.

24. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2020. 416 с.

25. Гриньова М. В. Методика викладання валеології: Навч.-метод. посібник. Полтава: АСМІ. 2017. 220 с.

26. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти: Монографія. Луцьк: Надстир'я, 2019. 278 с.

26. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: Дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Переяслав-Хмельницький держ. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. Луцьк, 2019. 190 с.

27. Данилова Г. Соціально-терапевтична функція освіти як чинник забезпечення здоров'я суспільства. Рід. шк. 2016. № 1. С. 12-15.

28. Демінська Л. О. Міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Донецький держ. ін-т здоров'я, фізичного виховання і спорту при

Нац. ун-ті фізичного виховання і спорту України, Держ. комітет України з питань фізичної культури і спорту. Донецьк, 2017. 245 с.

29. Демінський О. Ц. Дидактичні основи оптимізації спортивного тренування: Монографія. Передм. В. І. Цибуха. Київ : «Вища шк.», 2021. 238 с.

30. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). Освіта. 2017. № 44 С. 46.

31. Державна програма «Вчитель»: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 берез. 2002 р., № 379. Освіта України. 2017. № 27 (323) (квітень). С. 2-7.

32. Ємець О. Формування творчої особистості вчителя фізичної культури. Фізичне виховання в шк. 2000. № 1. С. 24-26.

33. Єресько О. В. Особливості змісту шкільного предмета «Основи здоров'я». Основи здоров'я і фізична культура. 2015. № 2. С. 8-11.

34. Єфіменко П. Б. Педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Харков. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2015. 250 с.

35. Зубанова Н. Ю. Формування професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичної культури: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луцьк, 2017. 169 с.

36. Зязюн Л. Гуманістична парадигма освіти і виховання. Вища шк. України. 2020. № 3. С. 111-116.

37. Іммануїл Кант і система здоров'я людини. Валеологія. 2018. № 14 (липень). С. 2-3.

38. Кондрацька Г., Самойлик С. Проблема професійної підготовки вчителів до викладання дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності» і діяльність вчителя фізичної культури. Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 8: У 4 т. Луганськ : НВФ «Українські технології», 2017. Т. 4. С. 180-183.

39. Кондрацька Г. Д. Модель підготовки вчителя фізичного виховання до викладання основ безпеки життєдіяльності. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. Під ред. С. С. Єрмакова. Харків : ХХІІІ, 2019. № 2. С. 21-24.

40. Крамар В. У. Здоровий спосіб життя. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. Під ред. С. С. Єрмакова. № 24. Харків : ХХІІІ, 2016. С. 56-62.

41. Кремень В. Г. Підготовка вчителя в умовах переходу загальноосвітньої школи на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання. Вища шк. 2016. № 1 С. 3-11.

42. Кривошеєва Г. Л. Формування культури здоров'я студентів університету: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Донецький національний ун-т. Луганськ. 2021. 228 с.

43. Кузнєцова В. Г. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх вчителів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луган. держ. пед. Ун-т імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2020. 20 с.

44. Кузнєцова В. Г. Характеристика рівня гуманістичних цінностей майбутнього вчителя. Освіта на Луганщині. 2001. № 1 (14). С. 66-68.

45. Курнишев Ю. А. Підходи до формування професійно-педагогічних умінь факультетів фізичного виховання. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. Під ред. С. С. Єрмакова. Харків : ХХІІІ, 2019. № 5 С. 10-13.

46. Леонтєва О. Педагогічні умови й шляхи формування здорового способу життя підлітків. Рід. шк. 2017. № 3. С. 15-16.

47. Максименко Г. Н. Спортивно-педагогічне вдосконалювання (легка атлетика): Навч. посібник. Київ : Вища шк., 2018. 294 с.

48. Мельник Ю. Б. Формування культури здоров'я учнів початкової школи. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. під. ред. Єрмакова С. С. Харків : ХХІІІ, 2018. № 23. С. 27-33.

49. Нестеренко В. В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Південноукр. держ. пед. ун-т (Одеса) ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2017. 213 с.

50. Ніфака Я. М. Підготовка студентів факультету фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи (на прикладі плавання): Дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2022. 156 с.

51. Оржеховська В. М., Хілько Т. В., Кириленко С. В. Посібник з самовиховання. Київ : ІЗМН, 2017. 192 с.

52. Пермяков А. А. Внешкольное физическое воспитание подростков. Київ : Рад. шк., 2017. 151 с.

53. Полякова О. М. Формування творчої активності майбутніх учителів у процесі розв'язання педагогічних задач: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2015. 18 с.

54. Поніманська Т. І. Гуманістичні цінності у підготовці вихователя. Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 11-13 листоп. 2003 р., м. Луганськ: У 4 ч. Луганськ: Альма-матер, 2016. Ч. 2. С. 23-28.

55. Солопчук Д. Дефініція здоров'я і його оцінка. Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 8: У 4 т. Львів : НВФ «Українські технології», 2016. Т. 4. 442 с.

56. Ткаченко М. В. Педагогічні умови виховання гуманності як професійно значущої якості особистості вчителя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2017. 24 с.

57. Ткаченко Н. Шляхи вдосконалення кадрового забезпечення галузі фізичної культури і спорту. Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 8: У 4-х т. Львів : НВФ «Укр. Технології», 2016. Т. 4. С. 348-352.

58. Царенко А. В., Яцук Г. Ф. Валеологія: Підручник для 8-9-х кл. серед. загальноосвіт. шк. Київ : Генеза, 2018. 136 с.
59. Цьось А. В. Розвиток фізичного виховання на території України з найдавніших часів до початку ХІХ ст.: Автореф. дис. ... д-ра. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Харків. держ. академія фіз. культури. Харків, 2015. 40 с.
60. Чернишова Е. Стан підготовки майбутнього вчителя до формування в учнів основ знань щодо здоров'я та безпеки життєдіяльності. Рід. шк. 2027. № 12. С. 8-10.
61. Чернобай І. М. Вплив валеологічних знань і вмінь на якісні показники фізичної культури молодших школярів: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. культури і спорту: 24.00.02. Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2018. 19 с.
62. Черноштан А. Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Луган. держ. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2019. 258 с.
63. Язловецкий В. С., Поярков В. О., Івасюта Ю. М. Формування валеологічних знань та навичок здоров'я в учнів на уроках фізкультури. Кіровоград, 2017. 148 с.
64. Brekhman I. I. Investigation and extensive utilization of wild plants. Nutr. A. Health. 2017. Vol. 1, № 1. P. 39-44.
65. Bulicz E., Murawow I. Wychowanie zdrowotne. Cz. 1. Teoretyczni podstawy waleologii. Radom: Wyd. PR, 2016. 283 s.
66. Popova, Larisa, Holisticky pristyp ve formovani, ochrane a upevnovani zdravi ditete. Problematika vychovy deti a mladeze ke zdravemu zpu sobu zivota v evropskych ze mich. Brno, 2019. P. 104-105.